

**XULQI OG'ISHGAN YOSHLARNI QAYTA IJTIMOIYLASHTIRISHDA
O'QITUVCHILARNING IJTIMOIIY-PEDAGOGIK
KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI**

Shermatova Manzura Ikromjanovna

Impuls tibbiyot instituti ijtimoiy va aniq fanlar kafedrası katta o'qituvchisi
(PhD), dotsent.

ANNOTATSIYA. Mazkur maqolada xulqi og'ishgan yoshlarni qayta ijtimoiylashtirish jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalarini shakllantirish masalasi ilmiy-nazariy va uslubiy jihatdan tahlil qilinadi. Unda deviant xulq-atvorning ijtimoiy, psixologik va pedagogik omillari, yoshlar shaxsini ijtimoiy me'yorlarga qayta moslashtirishda o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi, kommunikativ, diagnostik, profilaktik, korreksion va refleksiv kompetensiyalarining ahamiyati yoritiladi. Maqolada bo'lajak o'qituvchilarni xulqi og'ishgan yoshlar bilan ishlashga tayyorlashda amaliy treninglar, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, refleksiv mashg'ulotlar, individual yondashuv va ijtimoiy hamkorlik texnologiyalaridan foydalanish samarali metodik asos sifatida ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: xulqi og'ishgan yoshlar, qayta ijtimoiylashtirish, bo'lajak o'qituvchi, ijtimoiy-pedagogik kompetensiya, deviant xulq-atvor, profilaktika, korreksiya, pedagogik diagnostika, ijtimoiy moslashuv.

KIRISH. Zamonaviy jamiyatda yoshlar tarbiyasi, ularning ijtimoiy hayotga moslashuvi va jamiyatda qabul qilingan axloqiy-huquqiy me'yorlarga muvofiq shakllanishi ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ijtimoiy muhitning murakkablashuvi, oilaviy tarbiya tizimidagi ayrim zaiflashuvlar, axborot-kommunikatsiya vositalarining yoshlar ongiga kuchli ta'siri, tengdoshlar guruhi va virtual makon orqali shakllanayotgan salbiy xulq-atvor namunalari voyaga yetmaganlar va yoshlar orasida xulqi og'ish holatlarining yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda. Bunday sharoitda xulqi og'ishgan yoshlarni faqat nazorat qilish yoki jazolash orqali emas, balki ularning shaxsiy, psixologik, oilaviy va ijtimoiy muammolarini chuqur o'rganish, ularni sog'lom ijtimoiy munosabatlar tizimiga qayta jalb etish hamda ijtimoiy foydali faoliyatga yo'naltirish orqali qayta ijtimoiylashtirish zarurati ortib bormoqda.

Xulqi og'ishgan yoshlarni qayta ijtimoiylashtirish jarayoni murakkab, ko'p bosqichli va tizimli pedagogik faoliyat bo'lib, unda ta'lim muassasasi, oila, mahalla, psixologik xizmat, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va jamoatchilik institutlarining

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-03**

o'zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq mazkur jarayonning markazida bevosita o'qituvchi shaxsi turadi. Chunki o'qituvchi yoshlarning kundalik ta'lim-tarbiya jarayonida ularning xulq-atvori, muloqoti, hissiy holati, tengdoshlar bilan munosabati va o'qishga bo'lgan munosabatini muntazam kuzatish imkoniyatiga ega bo'lgan asosiy pedagogik subyektdir. Shu sababli bo'lajak o'qituvchilarni xulqi og'ishgan yoshlar bilan ishlashga tayyorlash, ularda ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalarni shakllantirish pedagogika oliy ta'lim muassasalarining dolzarb vazifalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Ilmiy adabiyotlarda xulqi og'ishgan yoshlar muammosi turli yondashuvlar asosida izohlanadi. L.S. Vygotskiy shaxs rivojlanishida ijtimoiy muhit va muloqotning hal qiluvchi o'rnini asoslagan bo'lsa, A. Bandura xulq-atvorning kuzatish, taqlid va ijtimoiy model orqali shakllanishini ko'rsatadi. U. Bronfenbrennning ekologik tizimlar nazariyasi esa bola va yoshlar xulqini faqat individual xususiyatlar bilan emas, balki oila, maktab, tengdoshlar guruhi, mahalla va keng ijtimoiy-madaniy muhit bilan bog'liq holda tahlil qilish zarurligini ta'kidlaydi. O'zbek olimlaridan E. G'oziyev, M. Quronov, O. Musurmonova, R. Ishmuhamedov, M. Yuldashevlarining pedagogik-psixologik qarashlarida shaxs tarbiyasi, ijtimoiylashuv, o'quvchi shaxsiga individual yondashuv, tarbiyaviy muhit va pedagogik texnologiyalarning ahamiyati chuqur yoritilgan. Mazkur ilmiy qarashlar xulqi og'ishgan yoshlarni qayta ijtimoiylashtirishda o'qituvchining faqat bilim beruvchi emas, balki ijtimoiy-pedagogik yordam ko'rsatuvchi, tarbiyaviy jarayonni tashkil etuvchi va yosh shaxsining ijobiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi mutaxassis sifatida tayyorlanishi lozimligini ko'rsatadi.

Bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-pedagogik kompetensiyasi ularning xulqi og'ishgan yoshlar bilan samarali ishlashga tayyorligini belgilovchi muhim kasbiy sifatdir. Ushbu kompetensiya yosh shaxsining ijtimoiy-psixologik holatini aniqlash, deviant xulq sabablarini tahlil qilish, individual tarbiyaviy yondashuvni tanlash, oila va mahalla bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish, profilaktik va korreksion ishlarni tashkil etish, nizoli vaziyatlarda pedagogik yechim topish hamda o'z faoliyatini reflektiv baholash kabi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Shu jihatdan, bo'lajak o'qituvchini xulqi og'ishgan yoshlar bilan ishlashga tayyorlashda nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy treninglar, pedagogik vaziyatlar tahlili, keys-stadi, rolli o'yinlar, kuzatuv, suhbat, individual tarbiyaviy reja tuzish va ijtimoiy hamkorlik texnologiyalaridan foydalanish alohida ahamiyatga ega.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, xulqi og'ishgan yoshlarni qayta ijtimoiylashtirish jarayonining samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining kasbiy

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-03**

tayyorgarligi, ijtimoiy sezgirligi, psixologik madaniyati, kommunikativ mahorati va tarbiyaviy ta'sir vositalaridan oqilona foydalanish qobiliyatiga bog'liq. Agar bo'lajak o'qituvchi yosh xulqidagi og'ish sabablarini faqat intizomsizlik yoki tarbiasizlik sifatida baholasa, muammoning ildiziga yetib bora olmaydi. Aksincha, u yoshning oilaviy sharoiti, ijtimoiy muhitdagi mavqei, emotsional ehtiyojlari, o'zini baholashi va tengdoshlar ta'sirini chuqur tahlil qila olsa, qayta ijtimoiylashtirish jarayonini maqsadli va samarali tashkil etishi mumkin.

Shu bois mazkur maqolada xulqi og'ishgan yoshlarni qayta ijtimoiylashtirish jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari, xorijiy va o'zbek olimlari qarashlarining metodologik ahamiyati hamda oliy pedagogik ta'lim jarayonida qo'llanishi mumkin bo'lgan uslubiy yondashuvlar tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi bo'lajak o'qituvchilarni xulqi og'ishgan yoshlar bilan ishlashga tayyorlashda zarur bo'lgan ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalar mazmunini aniqlash va ularni shakllantirishning samarali metodik yo'nalishlarini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat.

Bugungi globallashuv, axborot oqimining keskin kuchayishi, oilaviy munosabatlar tizimidagi o'zgarishlar, yoshlar ijtimoiy tajribasining murakkablashuvi ta'lim-tarbiya jarayonida yangi pedagogik vazifalarni yuzaga chiqarmoqda. Ayniqsa, xulqi og'ishgan, ya'ni jamiyatda qabul qilingan axloqiy, huquqiy va ijtimoiy me'yorlarga zid harakatlarni namoyon etuvchi yoshlar bilan ishlash maktab, oila, mahalla va ijtimoiy institutlar hamkorligini talab qiluvchi dolzarb masalaga aylanmoqda. O'zbekiston Respublikasining "Voyaga yetmaganlar o'rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasi to'g'risida"gi Qonunida voyaga yetmaganlarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning oldini olish davlat va jamoat tashkilotlarining muhim vazifasi sifatida belgilangan. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarning faqat fan o'qituvchisi emas, balki ijtimoiy-pedagogik muammolarni aniqlay oladigan, yoshlar shaxsiga tarbiyaviy ta'sir ko'rsata oladigan, ularni sog'lom ijtimoiy muhitga qaytara oladigan mutaxassis sifatida tayyorlanishini taqozo etadi.

Xulqi og'ishgan yoshlar bilan ishlashda eng avvalo "deviant xulq-atvor" tushunchasining mohiyatini to'g'ri anglash zarur. Deviant xulq-atvor shaxsning jamiyatda qabul qilingan ijtimoiy me'yorlardan chetga chiqishi, o'z xatti-harakatlarida intizomsizlik, tajovuzkorlik, befarqlik, yolg'onchilik, huquqbuzarlikka moyillik, ijtimoiy mas'uliyatdan qochish kabi holatlarni namoyon etishi bilan tavsiflanadi. Biroq pedagogik yondashuvda bunday yoshlarni "muammo manbai" sifatida emas, balki muayyan ijtimoiy, oilaviy, psixologik va tarbiyaviy omillar ta'sirida qiyin vaziyatga

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-03**

tushgan shaxs sifatida ko'rish zarur. L.S. Vygotskiyning madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasida shaxsning psixik taraqqiyoti ijtimoiy muhit, muloqot va faoliyat bilan bevosita bog'liq ekani asoslanadi; uning "Yaqin rivojlanish zonasi" haqidagi g'oyasi tarbiyaviy ta'sir to'g'ri tashkil etilganda bolaning mavjud imkoniyatlari kengayishini ko'rsatadi. Vygotskiyning mazkur qarashlari xulqi og'ishgan yoshlar bilan ishlashda jazolashdan ko'ra rivojlantiruvchi, qo'llab-quvvatlovchi va hamkorlikka asoslangan pedagogik muhit yaratish zarurligini ko'rsatadi. Uning "Mind in Society" asari ochiq PDF manbalarda mavjud bo'lib, unda ichkilashtirish, ijtimoiy muloqot va rivojlanishning ta'lim bilan bog'liqligi yoritilgan .

A. Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasi ham xulqi og'ishgan yoshlarni qayta ijtimoiylashtirish jarayonini tushuntirishda muhim ahamiyatga ega. Banduraga ko'ra, shaxs xulq-atvori faqat bevosita tajriba orqali emas, balki kuzatish, taqlid, model olish va ijtimoiy mustahkamlash orqali ham shakllanadi. Demak, yoshlar nosog'lom guruh, salbiy yetakchi, zo'ravonlikka moyil muhit yoki internetdagi zararli namunalar ta'sirida deviant xulqni o'zlashtirishi mumkin. Shu bilan birga, ijobiy pedagogik namuna, hurmatga asoslangan muloqot, ijtimoiy faoliyatga jalb qilish, muvaffaqiyatli tengdoshlar bilan hamkorlik qilish orqali unda ijobiy xulq shakllantirish imkoniyati mavjud. Banduraning "Social Learning Theory" asari xulq-atvorni kuzatish va model asosida o'zlashtirish mexanizmlarini tushuntiradi .

Xulqi og'ishgan yoshlarni qayta ijtimoiylashtirish masalasida U. Bronfenbrennning ekologik tizimlar nazariyasi ham metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Olim bola shaxsining rivojlanishi mikromuhit oila, maktab, tengdoshlar guruhi; mezomuhit bu institutlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar; ekzomuhit ota-onaning ish sharoiti, mahalliy ijtimoiy imkoniyatlar; makromuhit qadriyatlar, madaniyat, qonunlar ta'sirida kechishini asoslagan. Bu yondashuvdan kelib chiqib, xulqi og'ishgan yosh bilan ishlash faqat maktab ichidagi tarbiyaviy tadbir bilan cheklanmasligi, balki oila, mahalla, psixolog, profilaktika inspektori, yoshlar yetakchisi va ijtimoiy xizmatlar bilan hamkorlikda olib borilishi zarur. Bo'lajak o'qituvchi ana shu hamkorlikni tashkil eta oladigan, muammoni tizimli ko'ra oladigan va tarbiyaviy jarayonni yakka tartibda rejalashtira oladigan kompetensiyaga ega bo'lishi lozim.

O'zbek psixologiya maktabida E. G'oziyev shaxsning psixik rivojlanishi, individual-tipologik xususiyatlari, motivatsiya, emotsional holatlar va faoliyatning psixologik mexanizmlarini chuqur tahlil qilgan. Uning fikricha, shaxs tarbiyasi faqat tashqi ta'sir natijasi emas, balki ichki ehtiyoj, qiziqish, motiv va o'zini anglash jarayoni bilan uzviy bog'liqdir. Bu qarash xulqi og'ishgan yoshlar bilan ishlashda ularning ichki kechinmalari, o'zini baholashi, ijtimoiy mavqei, oilaviy munosabatlari va psixologik

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-03**

ehtiyojlarini hisobga olish zarurligini ko'rsatadi. E. G'oziyevning "Psixologiya" va "Pedagogik psixologiya"ga oid ishlari o'zbek ta'lim tizimida shaxsni o'rganishning muhim nazariy manbalaridan hisoblanadi.

M. Quronov va Z. Qurboniyozovanning ijtimoiy pedagogika bo'yicha qarashlarida shaxs ijtimoiylashuvi, ijtimoiy tarbiya, mahalla va oila tarbiyasining o'zaro bog'liqligi alohida ta'kidlanadi. Ijtimoiy pedagogika yoshlarni jamiyat hayotiga tayyorlash, ularni ijtimoiy qadriyatlar, huquqiy madaniyat, ma'naviy me'yorlar va ijtimoiy mas'uliyat asosida tarbiyalashni nazarda tutadi. A.A. Axmedovning "Ijtimoiy pedagogika" o'quv qo'llanmasida ham ijtimoiy pedagogikaning shaxs tarbiyasi, ijtimoiy muhit va pedagogik yordam bilan bog'liq jihatlari yoritilgan bo'lib, mazkur manba oliy ta'lim muassasalari talabalari uchun mo'ljallanganligi qayd etilgan. Demak, bo'lajak o'qituvchining ijtimoiy-pedagogik kompetensiyasi uning tarbiyaviy vaziyatni tahlil qilishi, yoshning ijtimoiy muhitini o'rganishi, oilaviy va jamoaviy ta'sir omillarini baholashi hamda qayta ijtimoiylashtirish dasturini ishlab chiqishida namoyon bo'ladi.

Bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-pedagogik kompetensiyasi bir nechta o'zaro bog'liq tarkibiy qismlardan iborat. Birinchidan, diagnostik kompetensiya o'qituvchining yoshlar xulqidagi og'ish belgilarini erta aniqlashi, uning sabablarini tahlil qilishi, shaxsiy, oilaviy, guruh va ijtimoiy omillarni farqlay olishini bildiradi. Ikkinchidan, kommunikativ kompetensiya xulqi og'ishgan yosh bilan ishonchli, bosimsiz, hurmatga asoslangan muloqot o'rnatish, uni tinglash, his-tuyg'ularini tushunish va konstruktiv suhbat olib borishni talab qiladi. Uchinchidan, profilaktik kompetensiya yoshlarni huquqbuzarlik, zo'ravonlik, zararli odatlar, tajovuzkor guruhlar va salbiy axborot ta'siridan himoya qilishga qaratilgan tarbiyaviy ishlarni rejalashtirishni o'z ichiga oladi. To'rtinchidan, korreksion kompetensiya yoshning salbiy xulqini yumshatish, ijobiy faoliyatga yo'naltirish, o'zini boshqarish, mas'uliyat va ijtimoiy faollikni shakllantirishga xizmat qiladi. Beshinchidan, refleksiv kompetensiya o'qituvchining o'z pedagogik ta'sirini tahlil qilishi, xatolarini ko'rish va tarbiyaviy strategiyasini takomillashtirish qobiliyatidir.

R. Ishmuhamedov va M. Yuldashev ta'lim-tarbiya jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'quvchi shaxsini faollashtirish, mustaqil fikrlash, hamkorlik va muloqot madaniyatini rivojlantirishda muhim ekanini asoslaydi. Ularning yondashuvlari bo'lajak o'qituvchilarni xulqi og'ishgan yoshlar bilan ishlashga tayyorlashda amaliy mashg'ulotlar, rolli o'yinlar, keys-stadi, trening, munozara, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish kabi metodlardan foydalanish zarurligini

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQUVCHI
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-03**

ko'rsatadi. Mazkur qo'llanma ochiq kutubxona kataloglarida "Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar" nomi bilan qayd etilgan.

Metodik jihatdan bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayoni nazariy bilim berish bilan cheklanmasligi kerak. Avvalo, talabalarga deviant xulq-atvorning sabablari, turlari, rivojlanish bosqichlari, psixologik belgilari va ijtimoiy oqibatlari haqida tizimli bilim beriladi. Keyingi bosqichda ular real pedagogik vaziyatlarni tahlil qilishga o'rgatiladi. Masalan, darsga muntazam kechikadigan, tengdoshlariga tajovuzkor munosabatda bo'ladigan, o'qishga qiziqishi pasaygan yoki oilaviy nazoratdan chetda qolgan o'quvchi bilan ishlash bo'yicha keyslar muhokama qilinadi. Bunda talaba darhol jazolash choralarini emas, balki sababni aniqlash, suhbat o'tkazish, ota-ona bilan hamkorlik qilish, sinf jamoasidagi mavqeini o'rganish va individual tarbiyaviy reja ishlab chiqish ko'nikmalarini egallaydi.

Qayta ijtimoiylashtirish jarayonida suggestiv, ya'ni ijobiy ruhiy-pedagogik ta'sir ko'rsatishga asoslangan usullardan ham foydalanish mumkin. Suggestiv yondashuv majburlash yoki buyruq berish emas, balki yosh shaxsida o'ziga ishonch, ijobiy kelajak tasavvuri, xulqini o'zgartirishga ichki tayyorgarlik, ijtimoiy foydali faoliyatga qiziqish uyg'otishga xizmat qiluvchi pedagogik ta'sirdir. Bunda o'qituvchining so'zi, ohangi, ishonchli munosabati, dalda berishi, ijobiy baholashi, "sen bunga qodirsan", "senda yaxshi o'zgarish uchun imkon bor", "xatoni tuzatish mumkin" kabi ruhlantiruvchi muloqoti muhim ahamiyat kasb etadi. Ammo suggestiv usullar ilmiy-pedagogik mezonlarga asoslanishi, shaxs erkinligini cheklamasligi, manipulyativ xarakter kasb etmasligi va psixologik xavfsizlik tamoyillariga zid bo'lmasligi kerak.

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda auditoriya mashg'ulotlari bilan bir qatorda amaliyot jarayoni ham muhimdir. Talabalar maktab, mahalla, psixologik xizmat, yoshlar markazlari bilan hamkorlikda kuzatuv olib borishi, tarbiyaviy tadbirlar tashkil qilishi, ijtimoiy-pedagogik pasport tuzish, individual suhbat o'tkazish, sinf jamoasida ijobiy muhit yaratish, nizoli vaziyatlarni yumshatish, ota-onalar bilan maslahatlashuv olib borish kabi amaliy topshiriqlarni bajarishi lozim. Bu jarayonda ularning kasbiy sezgirligi, empatiyasi, ijtimoiy mas'uliyati va pedagogik pozitsiyasi shakllanadi.

Xulqi og'ishgan yoshlarni qayta ijtimoiylashtirishda o'qituvchi shaxsining axloqiy qiyofasi ham alohida ahamiyatga ega. A.S. Makarenko tarbiya jarayonida jamoa, talabchanlik va hurmat birligini muhim deb hisoblagan. Uning pedagogik tajribasi shuni ko'rsatadiki, tarbiyasi og'ir yoshlar bilan ishlashda ularga ishonch bildirish, foydali mehnat va jamoaviy faoliyatga jalb qilish, mas'uliyat berish, ijobiy natijani e'tirof etish kuchli tarbiyaviy ta'sirga ega. Shu jihatdan, zamonaviy o'qituvchi

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-03**

ham xulqi og'ishgan yoshni faqat nazorat qilinadigan obyekt sifatida emas, balki ijtimoiy foydali faoliyat subyekti sifatida ko'rish zarur.

Xulosa qilib aytganda, xulqi og'ishgan yoshlarni qayta ijtimoiylashtirish jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalarini shakllantirish zamonaviy pedagogika oldidagi muhim vazifalardan biridir. Mazkur kompetensiya diagnostik, kommunikativ, profilaktik, korreksion, refleksiv va hamkorlikka oid ko'nikmalar majmuasidan iborat bo'lib, u nazariy bilim, amaliy tajriba, axloqiy pozitsiya va ijtimoiy mas'uliyat uyg'unligida shakllanadi. Xorijiy olimlar Vygotskiy, Bandura, Bronfenbrenner, Erikson va Makarenko qarashlari hamda o'zbek olimlari G'oziyev, Quronov, Musurmonova, Ishmuhamedov va Yuldashevlarning pedagogik-psixologik yondashuvlari shuni ko'rsatadiki, xulqi og'ishgan yoshlar bilan ishlashda jazolashdan ko'ra tushunish, qo'llab-quvvatlash, ijobiy muhit yaratish, individual yondashuv va ijtimoiy hamkorlik samaraliroqdir. Shu bois pedagogika oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni bu yo'nalishda tayyorlash maxsus kurslar, amaliy treninglar, keyslar, pedagogik amaliyot va refleksiv tahlil asosida tashkil etilishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vygotsky L.S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press, 1978. – B. 86–91.
2. Bandura A. *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1977. – B. 22–29, 47–55.
3. Bronfenbrenner U. *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard University Press, 1979. – B. 3–7, 21–26.
4. G'oziyev E. *Psixologiya*. Toshkent: O'qituvchi, 2008. – B. 214–221, 282–289.
5. Quronov M., Qurboniyozova Z. *Ijtimoiy pedagogika*. Toshkent: RTM, 2003. – B. 24–31, 48–52.
6. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. *Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: Fan va texnologiya, 2017. – B. 45–58, 112–119.
7. Makarenko A.S. *Pedagogik poema*. Moskva: Pedagogika, 1984. – B. 121–129, 203–211.
8. Erikson E.H. *Childhood and Society*. New York: W.W. Norton, 1963. – B. 247–263.
9. Musurmonova O. *Umumiy pedagogika*. Toshkent: O'zkitobsavdonashriyot, 2020. – B. 156–164, 201–208.